

МІЖНАРОДНІ РОЗРАХУНКИ: СУТНІСТЬ ТА ФОРМИ

В умовах глобалізаційних перетворень та поглиблення взаємозв'язків між країнами, Україна, як країна з відкритою економікою, є її активним учасником. Залучення нашої країни до міжнародної торгівлі дає змогу не лише більш ефективно використовувати наявні в країні ресурси, а й долучатися до процесів науково-технічного прогресу, задоволення її населення продукцією чи послугами іноземних контрагентів, спектр яких не представлений на вітчизняному ринку тощо.

В результаті, такий обмін та поглиблення інтересу до нього викликає необхідність дослідження форм міжнародних розрахунків при здійсненні експортно-імпортних операцій, можливості застосування тієї чи іншої форми на практиці, переваг та недоліків кожної з них. Нині, дане питання є особливо важливим для України, оскільки наша економіка націлена на активну участь в міжнародній торгівлі шляхом поглиблення експортної орієнтації вітчизняними підприємствами.

Загалом, виникнення міжнародних розрахунків пов'язане з розвитком та поглибленням процесу інтернаціоналізації товарного виробництва, під час здійснення якого відбивається відносна відособленість руху грошей в міжнародному обороті шляхом неспівпадіння періоду виробництва та безпосередньої реалізації товарів, віддаленості ринків збуту [1, с. 29].

Значне висвітлення міжнародних розрахункових операцій наведено в роботах Д. Михайлова, Б. Івасіва, М. Наконечного, Л. Руденко, В. Слепцова, А. Голубовича, А. Єфремова. Разом з тим, динамічність інтеграції української економіки у глобальний економічний простір обумовлює поглиблення теоретичних аспектів критеріїв вибору форм міжнародних розрахунків як передумови забезпечення їх ефективності.

Міжнародні розрахунки – це регулювання платежів та грошових вимог і зобов'язань, що виникають у зв'язку з економічними, політичними і культурними відносинами між юридичними особами і громадянами різних країн.

Міжнародні розрахунки включають, з одного боку, умови і порядок здійснення платежів, вироблені практикою і закріплені міжнародними документами і звичаями, з іншою – щоденну практичну діяльність банків по їх проведенню. Зазвичай розрахунки здійснюються безготівковим шляхом за допомогою записів на рахунках банків. При цьому провідну роль в міжнародних розрахунках грають найбільші банки.

Міжнародні розрахунки охоплюють зовнішню торгівлю товарами й послугами, а також некомерційні операції, кредити і рух капіталу між державами. Більша частина всіх міжнародних розрахунків здійснюється в процесі опосередкування міжнародних торгових угод.

Основними суб'єктами міжнародних розрахунків являються експортери, імпортери й банки, що їх обслуговують. Вони вступають в певні відносини між собою з приводу руху товаросупроводжуючих документів і поточного оформлення платежів. При цьому головна роль в міжнародних розрахунках належить банкам. В сучасних умовах банки виступають не тільки в ролі посередників між експортерами й імпортерами. Вони виконують функції кредиторів, що фінансують зовнішньоторгові угоди, функції контролю, виступають також в ролі гарантів (в залежності від умов платежу). Банки можуть висувати свої вимоги до умов розрахунку і форм платежу, які експортери й імпортери зобов'язані приймати до уваги.

Ступінь впливу банків в міжнародних розрахунках залежить від ряду факторів, частково від масштабів зовнішньоекономічних зв'язків країни, участі фірм і підприємств у зовнішньоекономічній діяльності, купівельної спроможності валюти, спеціалізації банків, їх фінансового становища і ділової репутації. Великий вплив на здійснення міжнародних розрахунків здійснює й загальний рівень розвитку кредитно-банківської системи і її інститутів в країні і регіонах країни.

На стан міжнародних розрахунків впливає багато різних обставин, наприклад, економічні і політичні відносини між країнами; становище країни на товарних і грошових ринках; ступінь

державного регулювання і його ефективність; валютне законодавство; міжнародні торгові правила і звичаї; стан платіжних балансів та ін.

Виходячи з міжнародної торгової і банківської практики, виділяють 4 основні форми розрахунків: авансовий платіж, інкасо, акредитив і відкритий рахунок. Включення в цю класифікацію розрахунків з допомогою чеків, банківських переказів і векселів вважається недоцільним. Дані платіжні інструменти швидше являються способами платежу, за допомогою яких проходить реалізація основних розрахункових форм [2].

100 % аванс (авансові платежі, передоплата) – дуже рідкісне явище у нормальних міжнародних відносинах.

Акредитивні розрахунки – це доручення банку (клієнтом якого є імпортер) одному або декільком банкам здійснити платежі фізичній або юридичній особі в межах визначеної суми на умовах, указаних в акредитиві.

Інкасо – це банківська операція, коли банк за дорученням свого клієнта і на основі розрахункових документів отримує грошові суми від покупця з подальшим зарахуванням цих сум на рахунок свого клієнта.

Розрахунки при відкритому рахунку – це форма розрахунків, при якій відсутні надійні гарантії для експортера, котрий направляє на адресу покупця товар і товарні документи, а імпортер протягом обумовленого терміну повинен переказати на рахунок експортера гроші.

Кожна форма міжнародних розрахунків в тій чи іншій мірі пов'язана з ризиком для експортера й імпортера. Це залежить від багатьох факторів – від виду товару, ступеня взаємної довіри партнерів, їх платоспроможності, надійності банків, залучених до даної угоди і т. д. Тому кожен учасник угоди прагне відстояти ту форму розрахунків, яка являється для нього більш вигідною і в меншій мірі пов'язана з ризиком.

Кожній формі міжнародних розрахунків властиві свої переваги і недоліки. Так, наприклад, авансовий платіж дуже привабливий для експортера, тому що він одержує гроші відразу ж, іноді навіть до виробництва товарів, тоді як імпортер для того, щоб використовувати авансовий платіж повинен знайти зайві гроші і відвернути їх з обороту. Відкритий рахунок, в свою чергу не вимагає від імпортера відвернення грошей з обороту, тому як дає можливість розрахуватися з постачальником через деякий час після реалізації товарів. Акредитивна і інкасова форма розрахунків не мають таких недоліків (є надійнішими), але проводяться за участю банківських установ, що приводить до значного дорожчання таких форм розрахунків.

Отже, міжнародні розрахунки являють собою систему організації і регулювання платежів за грошовими вимогами й зобов'язаннями, які з'являються при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності між державами, фірмами, підприємствами і громадянами на території різних країн. Форми міжнародних розрахунків, які розроблені міжнародною практикою є свого роду захисними методами від валютних ризиків і відрізняються один від одного механізмом, ступенем гарантованості і формою участі в розрахунках банків. Від вибору форм і умов розрахунків залежать швидкість і гарантія отримання платежу, сума витрат, пов'язаних з проведення операцій через банки.

Список використаних джерел:

1. Бердар М.М. Фінанси підприємств / М.М. Бердар [навч. посіб]. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 352 с.

2. Офіційне інтернет представництво національного банку України «Нормативно-правові акти з питань безготівкових розрахунків» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=66326.